

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ยุคปัจจุบันนี้ถือเป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่การติดต่อสื่อสารกันทำโดยไร้พรมแดน จึงเป็นเหตุให้การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศในประเทศไทยมีอัตราการเติบโตค่อนข้างรวดเร็ว การติดต่อทำสัญญาในทางพาณิชย์ระหว่างประเทศมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเป็นปกติธรรมดา นอกจากนี้การทำธุรกิจทางพาณิชย์ระหว่างประเทศนี้ยังมีส่วนช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น แต่โดยที่การทำสัญญาพาณิชย์ระหว่างประเทศอยู่บนพื้นฐานของนิติสัมพันธ์ตามกฎหมายเอกชนที่มีลักษณะระหว่างประเทศ เนื่องจากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นคนต่างด้าวหรือคู่กรณีฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายไม่มีภูมิลำเนาในประเทศไทย หรือเป็นนิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในต่างประเทศหรือผลของนิติสัมพันธ์เกิดในต่างประเทศ หรือทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งนิติสัมพันธ์ตั้งอยู่ในต่างประเทศประการใดประการหนึ่ง¹ นิติสัมพันธ์ดังกล่าวจึงเกี่ยวข้องกับกระบวนการระงับข้อพิพาทและกฎหมายของประเทศต่าง ๆ มากกว่าหนึ่งประเทศขึ้นไป² โดยอาจเป็นระบบกฎหมายเดียวกันหรือต่างระบบกฎหมายกันก็ได้ เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นแล้วการนำคดีขึ้นสู่ศาลของแต่ละประเทศอาจให้ผลแตกต่างกันได้ เนื่องจากเนื้อหาของกฎหมายสารบัญญัติและขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีตามกฎหมายวิธีสบัญญัติที่แตกต่างกันไป คู่กรณีที่เกี่ยวข้องในการทำสัญญาทางพาณิชย์ระหว่างประเทศจึงมักเจรจาทกลงกันเพื่อลดความไม่

¹ พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, *กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล ภาคที่ 1 การจัดสรรเอกชนในทางระหว่างประเทศ*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538), หน้า 29.

² พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, *คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล ภาคนำ : แนวความคิดทั่วไปเกี่ยวกับนิติสัมพันธ์ของเอกชนที่มีลักษณะระหว่างประเทศ ภาคที่ 1 การจัดสรรเอกชนในทางระหว่างประเทศ*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543), หน้า 20.

³ กมล สนธิเกษตริน, *กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล*, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2539), หน้า 294. และ David McClean, *The Conflict of Laws*, fifth edition (London : Sweet & Maxwell LTD., 2000), pp.71-72.

แน่นอนที่จะเกิดขึ้นแก่ผลของคดีนั้น โดยมีข้อตกลงระบุถึงศาลที่จะพิจารณาข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตไว้ในสัญญาเลย ซึ่งก็คือข้อตกลงเลือกศาล หรือ Choice of Forum (Jurisdiction) Clause โดยพิจารณาเลือกศาลในประเทศใดประเทศหนึ่งที่มีเขตอำนาจซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ตนมากที่สุด เป็นเวทีระงับข้อพิพาท หรือ Forum Shopping*

แม้การทำข้อตกลงเลือกศาลไว้ในสัญญาพาณิชย์ระหว่างประเทศจะเป็นสิ่งที่คู่กรณีกระทำกันเป็นปกติจนเป็นแนวปฏิบัติของการทำสัญญาพาณิชย์ระหว่างประเทศ แต่สำหรับประเทศไทยแล้วยังคงมีปัญหว่า การที่คู่กรณีทำข้อตกลงกันให้ศาลในประเทศใดประเทศหนึ่งเป็นผู้พิจารณาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากสัญญาพาณิชย์ระหว่างประเทศนั้น ข้อตกลงนั้นจะมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายไทยหรือไม่ หากคู่กรณีตกลงกันให้นำคดีเข้าสู่การพิจารณาของศาลต่างประเทศ ศาลไทยจะจำหน่ายคดีที่คู่ความได้เสนอข้อพิพาทเข้าสู่การพิจารณาคดีของศาลไทยโดยฝ่าฝืนข้อตกลงเลือกศาลที่กำหนดไว้ในสัญญา เพื่อให้คู่กรณีนำคดีไปฟ้องยังศาลต่างประเทศที่ได้ทำข้อตกลงกันไว้หรือไม่ และหากคู่กรณีต่างประเทศได้ตกลงกันมาขอให้ศาลไทยพิจารณาคดี ศาลไทยจะรับพิจารณาคดีนั้นหรือไม่ ในกรณีเช่นนี้ศาลไทยจะมีทางออกอย่างไร

ปัญหาเรื่องผลสมบูรณ์ของข้อตกลงเลือกศาลในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องพันกันกับหลักเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการขัดกันแห่งเขตอำนาจศาล (Conflict of Jurisdiction) เนื่องจากประเด็นแรกที่ศาลในประเทศใดประเทศหนึ่งที่ได้รับการเสนอคำฟ้องมาต้องพิจารณาคือเรื่องอำนาจของศาลในการพิจารณาคดีที่ได้มีการเสนอคำฟ้องมานั้น เพราะศาลที่จะพิจารณาพิพากษาคดีได้จะต้องเป็นศาลที่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้น⁵ ในกรณีที่ศาลได้รับคำร้องขอให้มีการยอมรับหรือบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ สิ่งที่ศาลจะต้องกระทำเป็นประการแรกก็คือ การพิจารณาว่าศาลต่างประเทศที่ได้มีคำพิพากษานั้นมีเขต

* Forum Shopping ได้แก่ การเลือกศาลที่จะทำการพิจารณาคดีโดยฝ่ายโจทก์ในกรณีที่คดีนั้นมีศาลหลายศาลหรือศาลของหลายประเทศมีเขตอำนาจที่จะทำการพิจารณาคดีนั้นได้ ทั้งนี้โจทก์มักจะเลือกเสนอคำฟ้องยังศาลที่โจทก์คิดว่าคำพิพากษาของศาลนั้นจะทำให้ฝ่ายโจทก์ได้ประโยชน์มากที่สุด จึงอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและความเสียหายกับจำเลยได้

⁵ คมวัชร เอียงอ่อง, “เขตอำนาจศาลไทยเหนือคดีแพ่งและพาณิชย์ที่มีองค์ประกอบพัวพันกับต่างประเทศ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 1.

อำนาจศาลในการพิจารณาคดีนั้นหรือไม่⁶ เพราะถ้าไม่มีแล้ว ศาลที่รับคำร้องขอก็จะไม่ยอมรับหรือบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศนั้น โดยศาลที่ได้รับการเสนอคำฟ้องหรือคำร้องขอย่อมต้องพิจารณาเขตอำนาจเหนือคดีนั้นตามหลักเกณฑ์ในเรื่องเขตอำนาจศาลของตน ซึ่งโดยปกติมักจะกำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความของแต่ละประเทศ การขัดกันแห่งเขตอำนาจศาล (Conflict of Jurisdiction) จึงเป็นเรื่องของการพิจารณาว่าศาลของประเทศนั้น ๆ ควรจะมีเขตอำนาจศาลเหนือคดีที่มีการเสนอคำฟ้องหรือคำร้องขอต่อศาลมากน้อยเพียงใด⁷ และศาลของประเทศใดจะเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนั้น⁸ ดังนั้น หากข้อตกลงเลือกศาลในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศมีผลสมบูรณ์ใช้บังคับได้ตามเจตนารมณ์ของคู่สัญญาแล้ว ย่อมมีผลเป็นการจำกัดอำนาจศาลในการพิจารณาคดีนั้นของศาลในประเทศอื่นใดนอกเหนือจากที่คู่กรณีได้ตกลงเลือกไว้ แม้ว่าศาลในประเทศนั้นจะมีเขตอำนาจที่จะพิจารณาคดีนั้นตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายในเรื่องการกำหนดเขตอำนาจศาลในประเทศของตนก็ตาม ประเด็นปัญหานี้จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษา เพราะการทำข้อตกลงเลือกศาลในสัญญาพาณิชย์ระหว่างประเทศเป็นปัจจัยหนึ่งในการพิจารณาว่าศาลที่ได้รับการเสนอคำฟ้องหรือคำร้องขอนั้นมีเขตอำนาจเหนือคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศที่ได้เสนอคำฟ้องหรือคำร้องขอมาหรือไม่

ปัญหาเรื่องผลสมบูรณ์ของข้อตกลงเลือกศาลที่คู่สัญญาได้กำหนดไว้ในสัญญาพาณิชย์ระหว่างประเทศนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากการที่ประเทศไทยเคยมีบทบัญญัติที่ยอมรับให้เอกชนสามารถแสดงเจตนาเลือกศาลโดยความตกลงกันได้ โดยให้ทำความตกลงกันเป็นหนังสือระบุศาลที่จะเป็นผู้พิจารณาพิพากษาข้อพิพาทนั้น ซึ่งหากเป็นการทำข้อตกลงเลือกศาลไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะมีข้อพิพาทเกิดขึ้นแล้ว ก็ต้องเป็นข้อพิพาทอันเกิดจากสัญญาเท่านั้น และศาลที่จะกำหนดไว้ในสัญญาได้

⁶ จันตรี สีนสุภฤกษ์, “การยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 53.

⁷ กมวัชร เอียงอ่อง, “เขตอำนาจศาลไทยเหนือคดีแพ่งและพาณิชย์ที่มีองค์ประกอบพัวพันกับต่างประเทศ,” หน้า 1-2.

⁸ พงศ์ธร บุญอารีย์, คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศ เล่ม 1 แผนกคดีเมืองและบุคคล (กรุงเทพมหานคร : ส่วนวิชากฎหมาย โรงเรียนนายร้อยตำรวจ, 2539), หน้า 492. และ วิเชียร วัฒนคุณ, คำบรรยายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2508), หน้า 25 และ 225.

นั้นต้องเป็นศาลใดศาลหนึ่งดังต่อไปนี้คือ

- 1) ศาลที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือ
- 2) ศาลที่มูลคดีของเรื่องนั้นได้เกิดขึ้นในเขตศาลนั้น หรือ
- 3) ศาลที่ทรัพย์สินที่พิพาทกันนั้นตั้งอยู่ภายในเขตศาลนั้น⁹

หลักเกณฑ์ดังกล่าวกำหนดไว้ในมาตรา 7(4) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฉบับก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 12) พุทธศักราช 2534¹⁰

⁹ โปรดคูรายละเอียดใน คณิง ภาไชย และพันธุทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, "อันเนื่องมาจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 951/2539 และ 5809/2539 : ข้อคิดเกี่ยวกับข้อตกลงเลือกศาลต่างประเทศเพื่อเป็นข้อยกเว้นเขตอำนาจศาลไทย," *ดุลพาห* ปีที่ 44 เล่ม 4 (ตุลาคม - ธันวาคม 2540) : 138-139. ; ธานินทร์ กรชัยเชียร, *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 2* (กรุงเทพมหานคร : สหกรณ์ออมทรัพย์กระทรวงยุติธรรม, 2521), หน้า 271-275. ; พระนิติการณ์ประสม, *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง* (กรุงเทพมหานคร : แสงทองการพิมพ์, 2515), หน้า 32-33. ; ภาวัต ดาวัลย์, "ข้อต่อสู้ในสัญญาเรื่องกำหนดเขตศาลที่ชำระคดีไว้ล่วงหน้ามีผลทางกฎหมายอย่างไร," *วารสารกฎหมายสุโขทัยธรรมมาธิราช* ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (มิถุนายน 2543) : 118-119. ; มาโนช จรมาศ, *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1-2, พิมพ์ครั้งที่ 3* (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525), หน้า 49-65. ; พระวรภักดีพิบูลย์, *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477* (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา, 2512), หน้า 16-17. ; วิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, *กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง* (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2489), หน้า 89-91. ; สุข หงสไกร, *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1* (กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, 2524), หน้า 62-63 และ อุดม เฟื่องฟู, "ข้อตกลงเรื่องเขตศาล," *วารสารกฎหมาย* ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มิถุนายน 2527) : 22-26.

¹⁰ กล่าวคือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 ซึ่งใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 (52 รจ. 723 ลงวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2478) ซึ่งมาตรา 7(4) ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 กำหนดว่า "ถ้าได้มีการตกลงกันไว้เป็นหนังสือว่าคู่สัญญาได้ยินยอมกันว่า บรรดาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นแล้วก็ดี หรือข้อพิพาทที่อาจจะเกิดขึ้นจากข้อสัญญาก็ดี ให้เสนอต่อศาลชั้นต้นศาลใดศาลหนึ่งตามที่ได้ระบุไว้ ซึ่งไม่มีหรืออาจไม่มีเขตศาลเหนือคดีนั้นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยศาลที่จะรับคำฟ้อง ข้อตกลงเช่นนี้ให้เป็นอันผูกพันกันได้ แต่ศาลที่ได้ตกลงกันไว้นั้นจะต้องเป็นศาลที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลนั้น หรือมูลคดีของเรื่องนั้นได้เกิดขึ้น หรือทรัพย์สินที่พิพาทกันนั้นตั้งอยู่ภายในเขตศาลแห่งศาลนั้น ฯ"

ต่อมาในปี พ.ศ. 2534 มีการยกเลิกบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 มาตรา 7(4) เสีย ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องจากการที่บริษัทผู้ให้เช่าซื้อมักทำสัญญามาตรฐาน โดยมีข้อสัญญาให้ฟ้องคดียังภูมิลำเนาของโจทก์ซึ่งมักจะอยู่ห่างไกลจากจำเลย ทำให้จำเลยซึ่งส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่เสียเปรียบอยู่แล้วต้องเสียเปรียบมากขึ้นไปอีก¹¹ เมื่อเล็งเห็นว่าบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 มาตรา 7(4) เป็นบทบัญญัติที่ทำให้คู่สัญญาซึ่งมีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจสูงกว่าสามารถกำหนดข้อสัญญาที่เอาเปรียบคู่สัญญาฝ่ายซึ่งมีอำนาจต่อรองน้อยกว่า ทั้งบทบัญญัติว่าด้วยเขตอำนาจศาลที่แก้ไขใหม่นั้นก็เปลี่ยนหลักการใหม่ โดยให้โจทก์มีสิทธิเลือกฟ้องคดีต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นได้อยู่แล้ว จึงนับว่าโจทก์ได้รับความสะดวกพอสมควรแล้ว จึงได้ยกเลิกบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 มาตรา 7(4) เสีย¹²

การยกเลิกหลักเกณฑ์การทำข้อตกลงเลือกศาลในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 มาตรา 7(4) ทำให้เกิดประเด็นปัญหาทางกฎหมายตามมาว่า เมื่อไม่มีกฎหมายบัญญัติรับรองเรื่องที่คุณกรณีทำข้อตกลงกันเสนอข้อพิพาทให้ศาลในประเทศใดประเทศหนึ่งเป็นผู้พิจารณาและพิพากษาคดีนั้น คู่สัญญาจะสามารถตกลงกันกำหนดศาลที่จะทำหน้าที่พิจารณาและพิพากษาข้อพิพาทนั้นได้หรือไม่ เพียงใด

ปัญหาเรื่องความสมบูรณ์ของข้อตกลงเลือกศาลในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศเริ่มชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อนักกฎหมายไทยมีความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าวแบ่งแยกกันเป็น 2 ฝ่าย ด้วยเหตุผลที่แตกต่างกันไป ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในการปรับบทกฎหมายเพื่อพิจารณาความสมบูรณ์ของข้อตกลงเลือกศาลในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศ ทั้งยังทำให้ศาลไทยประสบความลำบากในการพิจารณา

¹¹ วิชัย อริยะนันท์ทกะ, "การระงับข้อพิพาทที่เกิดจากสัญญาการค้าระหว่างประเทศ," ใน รวมบทความ ข้อบังคับ ข้อตกลงระหว่างประเทศ กฎหมาย และคำพิพากษาของศาลฎีกาเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานอนุญาโตตุลาการ, 2540), หน้า 343.

¹² สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, "คำชี้แจงประกอบร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่....) พ.ศ.....," 2531, หน้า 5 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่) และ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, "บัญชีเปรียบเทียบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกับร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่....) พ.ศ.....ที่ขอแก้ไขใหม่," 2531, หน้า 22-23. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ความสมบูรณ์ของข้อตกลงเลือกศาลในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศและอาจทำให้ผลคดีที่พิจารณาพิพากษาโดยผู้พิพากษาที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ที่แตกต่างกันมีผลแตกต่างกันไปอีกด้วย ผลที่เกิดขึ้นเหล่านี้เป็นเหตุให้ผู้สัญญาไม่มั่นใจในการพิจารณาขอร่างสัญญาพาณิชย์ระหว่างประเทศโดยมีข้อตกลงเลือกศาลที่จะพิจารณาและพิพากษาข้อพิพาทไว้ในสัญญานั้นด้วย ทั้ง ๆ ที่เป็นสิ่งที่นักธุรกิจและนักลงทุนระหว่างประเทศนิยมร่างข้อตกลงเลือกศาลไว้ในสัญญาพาณิชย์ระหว่างประเทศเป็นปกติ ในกรณีเช่นนี้ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในการทำการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศซึ่งโดยปกติของการทำการค้านั้นย่อมต้องการความแน่นอน สะดวก รวดเร็ว และประหยัดค่าใช้จ่าย ปัญหาเรื่องความไม่แน่นอนในผลสมบูรณ์และขอบเขตการบังคับใช้ข้อตกลงเลือกศาลในสัญญาพาณิชย์ระหว่างประเทศจึงเป็นปัญหาหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าทางการค้าและเศรษฐกิจของประเทศไทย

ในขณะที่ประเทศไทยมีปัญหาว่า ในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศ คู่กรณีจะสามารถทำข้อตกลงเลือกศาลไว้ตั้งแต่เวลาที่ทำสัญญากันได้หรือไม่ นานาอารยประเทศกลับมีหลักเกณฑ์ที่กำหนดผลสมบูรณ์และขอบเขตของการทำข้อตกลงเลือกศาลไว้ชัดเจน เพื่อเป็นเครื่องมือเบื้องต้นสำหรับศาลประกอบการพิจารณาว่าศาลของตนมีเขตอำนาจศาลที่จะพิจารณาคดีนั้นต่อไปหรือไม่ ซึ่งหลักเกณฑ์ที่ว่านี้จะอยู่ในรูปแบบใด มีรายละเอียดคว่ำอย่างไร และหลักเกณฑ์ดังกล่าวสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ในกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล (Private International Law หรือ Conflict of Laws Rules) ในส่วนที่เกี่ยวกับการกำหนดเขตอำนาจศาลเหนือคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศหรือไม่ นั้นสามารถทราบได้โดยการศึกษากฎหมายเปรียบเทียบ

จึงเป็นเรื่องที่น่าศึกษาว่า กฎหมายไทยกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการทำข้อตกลงเลือกศาลไว้โดยเฉพาะหรือไม่ มีหลักเกณฑ์ใดบ้างที่ศาลไทยควรจะหยิบยกขึ้นมาเพื่อหาทางออกให้แก่คู่กรณีที่มักทำข้อตกลงเลือกศาลในสัญญาพาณิชย์ระหว่างประเทศ เมื่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องเขตอำนาจศาลของไทยไม่มีหลักเกณฑ์รองรับเกี่ยวกับการที่คู่สัญญาได้ทำข้อตกลงเลือกศาลไว้ในสัญญาพาณิชย์ระหว่างประเทศแล้วจะมีผลกระทบต่อการศึกษาความสมบูรณ์ของข้อตกลงเลือกศาลนั้นหรือไม่ หลักเกณฑ์ของกฎหมายต่าง ๆ ที่มีอยู่สามารถรองรับการทำข้อตกลงเลือกศาลของคู่สัญญาพาณิชย์ระหว่างประเทศได้หรือไม่ หลักเกณฑ์ของกฎหมายไทยในเรื่องนี้มีอยู่อย่างพอเพียงแล้วหรือไม่ แนวทางการตีความกฎหมายของศาลไทยจะสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลในส่วนที่เกี่ยวกับเขตอำนาจศาล (Court Jurisdiction) และหลักปฏิบัติทางการค้าระหว่างประเทศหรือไม่ กฎหมายของนานาอารยประเทศได้กำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้อย่างไร และประเทศไทยควรจะมีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการทำข้อตกลงเลือกศาลในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศไว้โดยเฉพาะ เพื่อ

เป็นเครื่องมือเบื้องต้นสำหรับศาลที่จะใช้ประกอบการพิจารณาเขตอำนาจของศาลไทยเหนือคดีพหุสัญชัยระหว่างประเทศที่ศาลไทยได้รับการเสนอคำฟ้องมาหรือไม่ เพียงใด

สำหรับการศึกษาปัญหาเรื่องข้อตกลงเลือกศาลในคดีพหุสัญชัยระหว่างประเทศนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า ควรจะต้องทำการศึกษาถึงแนวความคิด หลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับข้อตกลงเลือกศาลในคดีพหุสัญชัยระหว่างประเทศโดยเฉพาะ เพื่อพิจารณาหาแนวทางในการปรับใช้หลักกฎหมายไทยที่ถูกต้อง รวมทั้งพิจารณาทบทวนบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 มาตรา 7(4) ซึ่งถูกยกเลิกไปอีกครั้งหนึ่ง เพื่อนำเสนอแนวทางที่สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน โดยจะเริ่มการศึกษาในแง่ความเกี่ยวพันของการกำหนดเขตอำนาจศาลในคดีพหุสัญชัยระหว่างประเทศกับการทำข้อตกลงเลือกศาลในประเทศใดประเทศหนึ่งโดยเฉพาะเป็นผู้พิจารณาคดีนั้น เพื่อจะได้มองเห็นความสำคัญของการมีข้อตกลงเลือกศาลในสัญญาพหุสัญชัยระหว่างประเทศ โดยข้อมูลในส่วนนี้จะยังเป็นพื้นฐานนำไปสู่การวิเคราะห์ความสมบูรณ์ของการทำข้อตกลงเลือกศาลต่อไป

การศึกษาเรื่องข้อตกลงเลือกศาลในคดีพหุสัญชัยระหว่างประเทศนี้ต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับการศึกษากฎหมายเปรียบเทียบ เพราะจะทำให้เข้าใจถึงการบัญญัติหลักเกณฑ์ในเรื่องการทำข้อตกลงเลือกศาลในสัญญาพหุสัญชัยระหว่างประเทศในระบบกฎหมายของนานาอารยประเทศ* รวมตลอดจนต้องทำการศึกษาหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ในความตกลงระหว่างประเทศด้วย เนื่องจากเป็นหลักเกณฑ์ที่ค่อนข้างจะเป็นสากล นานาประเทศยอมรับ การศึกษากฎหมายเปรียบเทียบดังกล่าวจะชี้ให้เห็นว่า หลักเกณฑ์ที่มีอยู่ในกฎหมายไทยเพียงพอต่อการตอบสนองความต้องการของผู้ที่ทำการค้าการลงทุนระหว่างประเทศหรือไม่ และหลักเกณฑ์ดังกล่าวสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การกำหนดเขตอำนาจศาลในคดีพหุสัญชัยระหว่างประเทศตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล (หลักว่าด้วยการขัดกันของกฎหมาย - Conflict of

* การศึกษากฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการทำข้อตกลงเลือกศาลในคดีพหุสัญชัยระหว่างประเทศนี้ ผู้เขียนจะไม่ทำการศึกษาแบ่งแยกตามระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) และระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) เหมือนดังเช่นการศึกษาเรื่องอื่น ๆ ในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เนื่องจากหลักเกณฑ์ทางกฎหมายระหว่างประเทศไม่ว่าของประเทศใด ๆ จะไม่แตกต่างกันเท่าใดนัก เพราะเป็นกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นโดยสอดคล้องกับแนวปฏิบัติทางการค้าระหว่างประเทศ จึงไม่มีการแบ่งแยกเป็นระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) และระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) แต่อย่างใด

Laws Rules) หลักปฏิบัติทางการค้าระหว่างประเทศและหลักเกณฑ์อันเป็นที่ยอมรับทั่วไปในนานาอารยประเทศหรือไม่ อย่างไร

ด้วยเหตุนี้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงแบ่งการศึกษาวิจัยออกเป็น 5 บท คือ

บทแรก เป็นบทนำ จะกล่าวถึงความเป็นมา สภาพปัญหาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ขอบเขตของการศึกษาวิจัย สมมติฐานของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย

บทที่สอง จะกล่าวถึงแนวความคิดและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการยอมรับบังคับใช้ข้อตกลงเลือกศาล โดยใช้การศึกษากฎหมายเปรียบเทียบเป็นหลัก

บทที่สาม จะกล่าวถึงความสมบูรณ์และผลผูกพันของข้อตกลงเลือกศาลตามกฎหมายไทย โดยจะศึกษาทั้งกฎหมายไทยในอดีตและปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเขตอำนาจศาลของศาลไทยในคดีแพ่งและพาณิชย์ทุกประเภท รวมถึงคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศด้วย ในบทนี้จะศึกษาวิเคราะห์ความสมบูรณ์และผลผูกพันของข้อตกลงเลือกศาลในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศตามแนวความคิดและหลักเกณฑ์ในกฎหมายไทยปัจจุบัน

บทที่สี่ จะศึกษาวิเคราะห์เพื่อค้นหาขอบเขตการบังคับใช้ข้อตกลงเลือกศาลในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศ

บทที่ห้า เป็นบทสรุปและเสนอแนะ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาถึงแนวความคิดและหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดเขตอำนาจศาลเหนือคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศ

2) เพื่อศึกษาถึงที่มา แนวความคิด และหลักเกณฑ์ที่ใช้เป็นข้อจำกัดการใช้เขตอำนาจศาลตามกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดเขตอำนาจศาลโดยอาศัยความยินยอมของคู่กรณี (Jurisdiction Based on Consent)

3) เพื่อศึกษาถึงแนวความคิด ที่มา ความสำคัญ และลักษณะของการทำข้อตกลงเลือกศาลในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศ

4) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงความสมบูรณ์และผลผูกพันของข้อตกลงเลือกศาลในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศตามกฎหมายไทย โดยศึกษาเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์การยอมรับข้อตกลง

เลือกศาลในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศในวิธีปฏิบัติทางการค้าระหว่างประเทศ ความตกลงในทางระหว่างประเทศและในระบบกฎหมายของประเทศต่าง ๆ

5) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ในการนำหลักกฎหมายที่มีอยู่ทั้งในกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศอันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปมากำหนดขอบเขตการบังคับใช้ข้อตกลงเลือกศาลในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งเน้นศึกษาวิจัยความสมบูรณ์และขอบเขตการบังคับใช้ข้อตกลงเลือกศาลในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศ โดยศึกษาวิเคราะห์หลักกฎหมายไทยที่มีอยู่ในปัจจุบันเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายของต่างประเทศและความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลในคดีแพ่งและพาณิชย์ระหว่างประเทศหลัก ๆ โดยจะศึกษาหลักกฎหมายของประเทศที่คู่สัญญาพาณิชย์ระหว่างประเทศมักกำหนดเลือกให้เป็นศาลที่พิจารณาพิพากษาข้อพิพาทที่เกิดจากสัญญานั้น เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหราชอาณาจักร (อังกฤษ) ประเทศญี่ปุ่น และประเทศสิงคโปร์ เป็นต้น ในการศึกษาจะพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งทั้งฉบับเดิมก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 12) พุทธศักราช 2534 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2543 ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน พระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดกันแห่งกฎหมาย พุทธศักราช 2481 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พุทธศักราช 2540 คำพิพากษาศาลฎีกาและคำพิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางในคดีที่มีประเด็นข้อโต้แย้งเรื่องอำนาจฟ้องอันเนื่องมาจากข้อตกลงเลือกศาลในสัญญาพาณิชย์ระหว่างประเทศ คำอธิบายกฎหมาย บทความต่าง ๆ ที่มาของหลักต่าง ๆ ทั้งจากตัวบทกฎหมาย ความตกลง ระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการกำหนดเขตอำนาจศาลในคดีแพ่งและพาณิชย์ระหว่างประเทศ และคำพิพากษาของศาลในประเทศต่าง ๆ โดยในการศึกษานั้นจะพิจารณาหลักเกณฑ์ที่ต่างประเทศใช้ในการพิจารณาความสมบูรณ์และขอบเขตการบังคับใช้ข้อตกลงเลือกศาลที่ไม่มีใช้ในประเทศไทยประกอบด้วย เช่น หลัก *forum non conveniens** และ

* คือ การขอให้ศาลในประเทศที่รับฟ้องไว้แล้วจำหน่ายคดีเนื่องจากมีศาลในประเทศอื่นซึ่งมีเขตอำนาจในคดีเดียวกันและมีความเหมาะสมที่จะพิจารณาพิพากษาคดีมากกว่า

หลัก *lis alibi penden** ทั้งนี้เพื่อพิจารณาหาแนวทางที่ถูกต้องและสอดคล้องกับแนวปฏิบัติทางการค้าระหว่างประเทศอันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป รวมทั้งพิจารณาทบทวนบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยเพื่อปรับปรุงให้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติที่นานาประเทศยอมรับกันทั่วไป เพื่อให้กฎหมายไทยมีความเป็นสากล สอดคล้องกับแนวปฏิบัติทางการค้าระหว่างประเทศ และคำพิพากษาของศาลไทยเป็นที่ยอมรับและบังคับได้ทั่วไป

1.4 สมมุติฐานของการวิจัย

ในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศ คู่กรณีสามารถตกลงกันกำหนดให้ศาลต่างประเทศเป็นผู้พิจารณาคดีหรือตกลงกันให้ศาลไทยเป็นผู้พิจารณาคดีได้ โดยต้องทำความตกลงกันเป็นลายลักษณ์อักษร และต้องมีใช้ข้อตกลงที่ปรากฏอยู่ในรูปของสัญญาสำเร็จรูปหรือสัญญามาตรฐานที่คู่กรณีมิได้มีโอกาสเจรจาตกลงกันและเอาเปรียบคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเกินสมควร นอกจากนี้ศาลที่คู่กรณีตกลงกันให้เป็นผู้พิจารณาคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศจะต้องเป็นศาลที่สะดวกในการพิจารณาคดีนั้นด้วยตามหลัก *forum conveniens* หลักการนี้เป็นที่ยอมรับในกฎหมายของนานาประเทศและความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการกำหนดเขตอำนาจศาลเหนือคดีแพ่งและพาณิชย์ระหว่างประเทศหลายฉบับ ทั้งยังสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การกำหนดเขตอำนาจศาลในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศตามกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล เนื่องจากเป็นข้อสัญญาที่มีประโยชน์ต่อการกำหนดกระบวนการระงับข้อพิพาทในการทำธุรกิจและการพาณิชย์ระหว่างประเทศ การที่กฎหมายไทยไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการยอมรับและบังคับใช้ข้อตกลงเลือกศาลในสัญญาพาณิชย์ระหว่างประเทศไว้จึงไม่สอดคล้องกับแนวปฏิบัติทางการค้าระหว่างประเทศ ทั้งยังทำให้เกิดปัญหาความไม่แน่นอนเกี่ยวกับศาลที่จะทำหน้าที่ระงับข้อพิพาท อันส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในการประกอบการค้าและการลงทุนของนักธุรกิจและนักลงทุนระหว่างประเทศ และคำพิพากษาของศาลไทยอาจไม่เป็นที่ยอมรับและบังคับในต่างประเทศ กฎหมายไทยจึงควรกำหนดหลักเกณฑ์การยอมรับและบังคับใช้ข้อตกลงเลือกศาลในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศ โดยให้ศาลมีอำนาจเข้าไปตรวจสอบความเป็นธรรมของข้อตกลงเลือกศาลนั้นตามหลักการในพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พุทธศักราช 2540 เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคจากการถูกเอาเปรียบจากการทำสัญญาสำเร็จรูป และเปิดโอกาสให้จำเลยสามารถคัดค้านศาลที่กำหนดไว้เพื่อการพิจารณาพิพากษาข้อพิพาทตามหลัก *forum non conveniens* และหลักการขอให้ศาลจำหน่ายคดีเนื่องจากมีศาลอื่นรับฟ้องไว้แล้วตามหลัก *lis alibi penden*

* คือ การขอให้ศาลที่พิจารณาคดีนั้นอยู่จำหน่ายคดีเนื่องจากมีศาลอื่น (รวมทั้งศาลในประเทศอื่น) ได้รับฟ้องคดีนั้นไว้ก่อนแล้ว

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษาวิจัยโดยจะใช้วิธีการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลแบบการวิจัยข้อมูลโดยเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากคำพิพากษา หนังสือบทความและสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเป็นหลัก เพื่อค้นหาแนวทางที่ถูกต้องและควรจะเป็นสำหรับการตีความกฎหมายไทยในการพิจารณาความสมบูรณ์และขอบเขตการบังคับใช้ข้อตกลงเลือกศาลในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศ โดยในการบรรยายจะใช้วิธีการพรรณนาและวิเคราะห์ (Descriptive and Analytical Method) เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย ซึ่งจะเริ่มจากทฤษฎีที่เป็นแนวความคิดในการกำหนดเขตอำนาจศาลเหนือคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศอันนำมาสู่การยอมรับบังคับใช้ข้อตกลงเลือกศาลในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศในความตกลงระหว่างประเทศและระบบกฎหมายของประเทศต่าง ๆ โดยจะศึกษาวิเคราะห์ถึงหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะนำมาพิจารณาความสมบูรณ์ของข้อตกลงเลือกศาลในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ที่นานาอารยประเทศยอมรับ วิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับข้อตกลงเลือกศาลในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศเทียบกับคดีที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพิจารณาความสมบูรณ์และขอบเขตการบังคับใช้ข้อตกลงเลือกศาลในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศตามบทกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันให้ชัดเจนต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

เมื่อศึกษาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์และทดสอบความถูกต้องตามสมมติฐานที่วางไว้แล้ว คาดว่าจะได้รับประโยชน์จากการวิจัยเรื่องนี้ดังต่อไปนี้

1. ทำให้เกิดความเข้าใจในหลักเกณฑ์การกำหนดเขตอำนาจศาลในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล (หลักว่าด้วยการขัดกันของกฎหมาย - Conflict of Laws Rules) อันนำไปสู่การทำข้อตกลงเลือกศาลในสัญญาพาณิชย์ระหว่างประเทศ
2. ทำให้ทราบ ประเด็นปัญหาทางกฎหมายที่เกิดขึ้นจากการที่ไม่มีกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการยอมรับและบังคับใช้ข้อตกลงเลือกศาลในสัญญาพาณิชย์ระหว่างประเทศไว้โดยเฉพาะเพื่อหาแนวทางแก้ไขต่อไป
3. ทำให้ทราบถึงหลักปฏิบัติของนานา อารยประเทศเกี่ยวกับการยอมรับและบังคับใช้ข้อตกลงเลือกศาลในสัญญาพาณิชย์ระหว่างประเทศและปรับปรุงแก้ไขกฎหมายไทยให้สอดคล้องกับหลักปฏิบัติในทางการค้าระหว่างประเทศและหลักเกณฑ์ของกฎหมายระหว่าง

ประเทศแผนกคดีบุคคล (หลักว่าด้วยการขัดกันของกฎหมาย – Conflict of Laws Rules) เพื่อให้คำพิพากษาของศาลไทยเป็นที่ยอมรับและบังคับได้ทั่วไป

4. ทำให้เกิดประโยชน์ต่อคู่สัญญาในสัญญาพาณิชย์ระหว่างประเทศและศาลที่จะนำเอาข้อมูลและความคิดเห็นที่ได้จากวิทยานิพนธ์นี้มาพิจารณาร่างข้อตกลงเลือกศาล และพิจารณาเขตอำนาจศาลไทยในการพิจารณาคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศซึ่งมีประเด็นปัญหาเรื่องข้อตกลงเลือกศาลอยู่ตามกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันและที่จะควรจะมีการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

5. ทำให้กฎหมายไทยมีความสอดคล้องกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลและแนวทางปฏิบัติสากลเกี่ยวกับการทำข้อตกลงเลือกศาลในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศ

1.7 คำนิยามศัพท์

“คดีพาณิชย์ระหว่างประเทศ” หมายความว่า ข้อพิพาทหรือข้อโต้แย้งสิทธิระหว่างคู่กรณีอันเกี่ยวกับการซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ ครอบคลุมตั้งแต่การจัดตั้งองค์กรทางธุรกิจในการดำเนินกิจกรรมทางพาณิชย์ การให้บริการต่าง ๆ อันเกี่ยวพันกับการซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ เช่น การชำระเงินค่าสินค้าหรือการธนาคาร การขนส่งสินค้า และการค้าหลักทรัพย์ เป็นต้น รวมตลอดถึงการประกันเกี่ยวกับกิจการค้าดังกล่าว เช่น การประกันภัย หรือหลักประกันการชำระหนี้ เป็นต้น ทั้งนี้การดำเนินกิจการดังกล่าวจะต้องมีองค์ประกอบระหว่างประเทศเกี่ยวข้องในทางใดทางหนึ่ง รวมถึง

- คู่กรณีมีภูมิลำเนาหรือสถานประกอบการอยู่ในประเทศต่างกัน
- การเกิดขึ้นของนิติสัมพันธ์นั้นเป็นมูลฐานแห่งข้อพิพาทหรือข้อโต้แย้งสิทธินั้นหรือผลของนิติสัมพันธ์นั้นเป็นไปในประเทศต่างกัน

- ทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งนิติสัมพันธ์นั้นตั้งอยู่ในต่างประเทศ

อนึ่ง คดีพาณิชย์ระหว่างประเทศทั้งหลายอยู่ในเขตอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พุทธศักราช 2539 มาตรา 7 เช่น

ก) คดีพิพาทตามสัญญาถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

ข) คดีแห่งเกี่ยวกับการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้าหรือตราสารการเงินระหว่างประเทศ หรือการให้บริการระหว่างประเทศ การขนส่งระหว่างประเทศ การประกันภัยและนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง

ค) คดีแพ่งเกี่ยวกับเสีตเตอร์ออฟเครดิตที่ออกเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมตามข้อ ข) การส่งเงินเข้ามาในราชอาณาจักรหรือส่งออกไปนอกราชอาณาจักร ทรัพย์สินรวมทั้งการประกันเกี่ยวกับกิจการดังกล่าว

ง) คดีแพ่งเกี่ยวกับการกักเรือ

จ) คดีแพ่งเกี่ยวกับอนุญาตตุลาการเพื่อระงับข้อพิพาทตามข้อ ก) ถึง ง)